

KLIC TRIGLAVA

331

DECEMBER 1966

Goriška izjava

Od političnega sodelavca

V novembrski številki je KLIC TRIGLAVA objavil besedilo spomenice, ki so jo beneški Slovenci naslovili na predsednika italijanske republike g. Saragata, ko se je ta mudil v slovenskih krajih pod Italijo. Spomenico je podpisal Odbor slovenske narodne skupnosti v videmski pokrajini, ki ga sestavljajo ugledni beneški Slovenci, ki pa ne uživa kakega političnega priznanja italijanskih oblasti. Zato tudi delegacija tega odbora ni mogla biti sprejeta od g. Saragata, pač pa se je odbor poslužil edine možne poti, seznaniti prezidenta republike s stanjem, da mu je poslal spomenico. Da pa bi krenila cela akcija kam naprej, je bilo nujno, da dobi ta odbor neko podporo ostalih zamejskih Slovencev. To se je zgodilo 25. oktobra 1966 v Gorici, ko se je zgoraj omenjeni odbor sestal s predstavniki naslednjih slovenskih organizacij: Društva slovenskih socialistov za kulturo, prosveto in umetnost, Trst; Kluba slovenskih izobražencev, Trst; Slovensko-hrvatske ljudske prosvete, Trst; Slovenske kulturno-gospodarske zveze, Trst; Slovenske prosvete, Trst; Slovenske prosvetne zveze, Gorica; in Zveze slovenske katoliške prosvete, Gorica.

Ob tej priliki so zbrani sprejeli izjavo, ki jo zaradi boljšega poznavanja razmer v Italiji in za referenco v bodoče, v naslednjem objavljamo:

"S priključitvijo Beneške Slovenije k Italiji po plebiscitu 1866 se je obdržala povezava tega goratega področja z nižinskim predelom in se je vzpostavila tradicionalna zveza s širšim prostorom. Slovenski živelj teh krajev se je s tem ločil od svojega narodnega jedra prav v dobi, ko je slovenski narod doživljal svoj preporod. Nova državna meja je zavrla, da tokovi prebujenja niso zajeli tudi Slovencev Nadiških dolin in Režije, ker je priključitev tega ozemlja k italijanski državi pomenila za italijanske politične dejavnike do današnjih dni hkrati vključitev teh Slovencev v italijanski narod.

Sto let zgodovine beneških Slovencev je zato stoletna tragedija ljudi, ki niso smeli biti to, kar so, namreč Slovenci. Vsaka beseda ali dejanje, ki je odražalo objektivno resnico, - in je bila zato samo znak poguma in poštenosti do samega sebe in do svojega rodu - je bila proglašena za izzivanje, sovražstvo do države, hlapčevstvo tujcu, skratka za nekaj, kar je treba kaznovati. In kazni ni bilo malo in tudi žrtev je bilo obilo.

Brez šol v materinem jeziku in kljub načrtnemu izrivanju slovenske besede iz cerkva, je slovenska beseda med beneškimi in kanalskimi Slovenci vzdržala vse napade in poizkuse, da jo zatrejo. V trajnem gmotnem pomanjkanju in stiski so trdno branili svoj jezik kot svoje veliko bogastvo.

Iz roda v rod je šlo to izročilo in v ugodnejših zgodovinskih obdobjih vzvalovilo to sicer mirno ljudstvo, toda vsa ko upanje, da bodo za njihov jezik nastopili svetlejši dnevi, so trpkí dogodki vedno znova zakopali.

Koliko upov je vzbudila proglasitev italijanske republike in posebno še sprejetje nove ustave! Do najbolj skritih kotičkov države so segali blagodejni vplivi ustave, samo v Beneški Sloveniji se še vedno vzdržuje stanje, ki ga je ustava formalno ukinila.

Svečan poudarek proslavi stoletnice priključitve ozemlja, ki vključuje tudi Beneško Slovenijo, je dal s svojim obiskom sam predsednik republike. Slovenci v videmski pokrajini so z velikim zaupanjem naslovili na najvišjega čuvarja ustave spomenico, v kateri so mu prikazali svoje tegobe in izrazili pričakovanje, da se končno pristopi k reševanju vprašanj slovenske narodne skupnosti v vsej videmski pokrajini.

Osrednje slovenske prosvetne in kulturne organizacije v Italiji soglašajo z vsebino omenjene spomenice in so povsem solidarne z Odborom slovenske narodne skupnosti v videmski pokrajini in terjajo od vseh pristojnih civilnih in cerkvenih oblasti, strank, organizacij, ustanov in posameznikov, ki jim je do tega, da se utrdi demokratična ureditev v državi, da se odpravijo krivice in izpolni pričakovanje, ki so ga Slovenci videmske pokrajine izrazili v spomenici."

POD ČRTO:

- Na sestanku neke osnovne organizacije ZK so načeli "na čelno" razpravo, ali je komunist lahko - zasebni obrtnik. Še dobro, da na tem sestanku niso sprožili celo vprašanja, ali pripadajo zasebnemu obrtniku tudi vse državljske in

ustavne pravice. (DELO, 26. sept. 1966.)

- V Novi Gorici, kjer se je občinska skupščina že lani odkrito pogovorila z obrtniki, jim dala trdne garancije in jim po svojih močeh pomagala tudi s krediti, je odprlo delavnice več deset obrtnikov. (DELO, 16. 9. 1966.)

LONDON, 3. DECEMBRA 1966.

LETO XIX. ŠTEV. 331.

'KOROTAN'

"Majhna manjšina, kot so koroški Slovenci, se ne more poživžgati niti na nekoga, kot je pater Tomažič niti na svojo nadarjeno študirajočo mladino in si ne more privoščiti, da bi se slednja razbila na klerikalce, progresivce itd. V naši pluralistični družbi morajo obstojati organizacije, ki na iskren način predstavljajo skupno, in brez pomisli na ono, kar razdvaja. Da želi Klub slovenskih študentov nadaljevati na tej osnovi, kaže le, da je razumel sedanjí čas bolje kot marsikateri stari akademik na Koroškem. Veselim se nad vsakim duhovnikom pa tudi nad vsakim socialističnim sindikalistom, ki pride iz vrst koroških Slovencev in ki zaradi šolanja v Klubu slovenskih študentov vidi v sonarodnjaku drugačnega svetovnega nazora predvsem sonarodnjaka." (Iz pisma uglednega avstrijskega prijatelja koroških Slovencev - uredniku)

PRIČAKOVALI SMO, da bomo želi zamero, ker smo objavili "napad" naše-ga posebnega dopisnika na častitega patra Ivana Tomažiča (KT 328), rektorja slovenskega visokošolskega doma "Korotan" na Dunaju. Dobili smo več pisem, od Slovencev in tujcev, ki so nas rotili, naj ustavimo ta "napad", - ki so nam dopovedovali, da smo na zgrešeni poti in da delamo patru krivico, - ki so nas svarili, da bodo nemški nacisti izkoristili vse to in da bo zato celotno slovenstvo utrpelo škodo. Več pisem smo objavili, nekaterih pa nismo smeli, ker so bila pisana v zaupnem namenu.

Preden preidemo k bistvu stvari, je treba omeniti tole: gospod pater je naš dolgoletni naročnik in nam vsaj že zaradi tega ni bilo prijetno. Vendar pa kaže to, da smo bili ob tem iskreno prepričani, da kot neodvisni list služimo obči in koroški stvari, saj smo prav gotovo mogli predvidevati, da bomo izgubili vsaj enega če ne celo več naročnikov. Toda v isti sapi je treba javno povedati, da pater ni izvajal posledic in da v korespondenci med njim in urednikom ni padla niti ena žal beseda, čeprav zaradi tona patrov odgovor našemu dopisniku ni naletel na ugoden odmev na splošno. Ton odgovora je delno prav gotovo treba pripisati patru vi prenagli reakciji, kar je bilo razvidno iz njegovega pripisa, da "nima časa", kar smo mu prav radi verjeli, in prošnjé, naj izboljšamo v naglici pisano slovenščino. Toliko za uvod in za boljše razumevanje stvari.

Ponovno in ponovno je bilo postavljeno vprašanje: za kaj smo to objavili?

Iz obojestranskih člankov je bilo neizpodbitno jasno, da so se odnošaji med

VESEL BOŽIČ IN

SREČNO NOVO LETO

želita uredništvo in uprava

patrom in študenti že dolgo časa slabšali. Ko se je bližal trenutek otvoritve novega doma, je vedno bolj rasla nevarnost, da bo ta študentski dom odprt ob bojkotu slovenskih študentov in da bo postal dom študentov tujcev. Zaradi te velike nevarnosti, ki so jo nekateri podcenjevali, - če potem še hujšo dolgoročno nevarnost zaradi študentske "ločitve duhov" denemo ob stran, - velike nevarnosti, ki bi brez dvoma pomenila kulturni in narodno-politični škandal prvega razreda, smo smatrali, da bo v občo korist, ako objavimo poročilo našega posebnega dopisnika in da na ta način pred slovensko in tujo javnostjo prisilimo neposredno prizadete, da nekaj ukrenejo. Hudo nam je bilo, da bomo pri tem ranili gospo da patra, še huje, da bo videti, kot da mu delamo krivico. Tudi ni bilo dvoma, da smo veliko tvegali, saj bi moglo biti tudi slabše. Toda danes objavljena izjava vodstva Kluba študentov kaže, da je končno, pet minut pred polnočjo, prišlo do kompromisa in da je bila trenutna kriza, dasi morda le začasno, prebrodena in čast slovenskega imena pred tujci rešena.

Od prvega trenutka smo se zavedali, da bi kazalo istočasno s poročilom objaviti tudi patrovo stališče. Naš posebni dopisnik je vedel za to naše stališče, toda tehnične in časovne okoliščine so mu to preprečevale. Bila je resnična dirka s časom, da se namreč prehitijo pričakovano odprtje doma in prepreči verjetnost bojkota. Zato II. izdaja septembrskega 'Klica Triglava'. Verjetno ne bo nikoli popolnoma znano, kako so se potem dogodki v Avstriji odvijali. Poznamo le rezultat, da je prišlo 10. novembra do nekakega kompromisa in 15. novembra do odprtja novega doma - ob sodelovanju mnogih slovenskih študentov.

Resnici na ljubo je treba dodati, da vsi študentje ne odobravajo tega kompromisa in da postavljajo vprašanje, če je bil klubski odbor kompetenten brez (izrednega) občnega zbora skleniti tak sporazum. Mi gotovo ne mislimo zahajati v to vprašanje, katerega rešitev prepuščamo slovenskim študentom samim. Oni sami morajo tudi presoditi, če je pater Tomažič kot rektor doma toliko ugodil njihovim željam ali pogojem, da je potem kazalo odboru, da tudi sam nekaj popusti. Kompromis ni nikdar popolnoma prijetna zadeva in nikdar popolna zmaga za eno ali drugo stran, je pa često edina alternativa borbi zob za zob, nož na nož. Gotovo so situacije, ko je kompromis najslabša rešitev - in slovenska zgodovina pozna take primere - toda mi se resno vprašujemo, če šo to pot študentje točno vedeli, kaj hočejo in zakaj hočejo - in ne samo, česa nočejo. Če je naš zaključek glede tega pravilen, potem ni bilo alternative kompromisu, zlasti ne ob usodnem pomanjkanju časa. Navsezadnje je v osnovi šlo prav za tisto, kar smo postavili kot motto tega uvodnika. Ni bilo namreč daleč od tega, da bi najprej preko svoje mladine in nato preko starinov koroški Slovenci sledili gradiščanskim Hrvatom.

V ČIGAVEM IMENU

To nas končno pripelje k dvema osnovnima točkama, ki ju je treba ob tej priliki postaviti in na kateri je treba najti jasen, logičen in pošten odgovor:

Prvič: Kakor gre patru Tomažiču hvaležnost, za hvala in zasluga, da je z lastnimi naporji uresničil blazno misel v beton in opeko, je po drugi strani gotovo, da do tega ne bi prišlo, če bi se pri vseh naporih in apelih ne mogel sklicevati na slovensko javnost, ki da mu stoji ob strani. Z drugimi besedami: samo s sklicevanjem na študente, Mohorjevo družbo, slovenske organizacije in slovenske koristi je bilo moč dobiti vsaj del denarja in posojila ter zgraditi slovenski visokošolski dom "Korotan". Pater Romažič bo gotovo toliko iskren, da tega ne bo zanikal. Iz tega sledi, da ima potem patrova kompetenca neke meje in da ni

pristojno zaradi njegovih - četudi izrednih - zaslug dajati mu absolutno polno-
močje brez vsakršnih omejitev. Ker je dom "slovenski" in "za študente" in še
"koroški" povrh, in ker so njegovo akcijo vsaj moralno podprli študentje (mar
naj bi šli reveži krast, da bi mu pomagali tudi finančno?) - študentje, v katerih
imenu in namen je bila blazna misel spočeta in javnosti predložena, je jasno, da
pater kot rektor ne sme terjati absolutno oblast in praktično neodgovornost niko-
mur. Če bi to ne bil "Slovenski visokošolski dom 'Korotan'" ampak "Študentov-
ski zavod patra Tomažiča", potem bi bila vsa zadeva čisto drugačna. Samo dej-
stvo pa, da je javnost prispevala in prispeva za ta splošni slovenski visokošol-
ski dom, in četudi bi šlo samo za golih tisoč šilingov, pa nalaga patru in Mohor-
jevi posebno odgovornost.

To so zelo resne zadeve, ki jih dan za dnem opazujemo v demokratični druž-
bi, kjer živimo, a zelo pogrešamo med Slovenci, ki takih reči ne jemljejo dovolj
resno in dovolj odgovorno. Glavo gremo staviti, da bi slične akcije imele več u-
speha in da bi dobile mnogo širšo podporo v slovenski javnosti, če bi bile orga-
nizirane z večjo mero odgovornosti, z večjo mero - demokratičnosti. Tega nam
kravavo manjka in pomanjkanje tega često vodi v spore, obtoževanja, sumničenja
in resignacije.

KDO NAJ RAZSOJA

Drugič: Iz prvega logično sledi, da mora biti rektor doma nekomu odgovo-
ren, po drugi strani pa, da imajo študentje možnost priziva na naprizadeti fo-
rum. Nemogoče si je zamišljati, da bi bil rektor - in tu govorimo načelno - "tož-
nik in sodnik" obenem, če se poslužimo nalašč drastičnega primera, da bo do-
volj razumljiv ("Kadija tuži - kadija sudi"). Ne zdi se nam niti zdravo niti pamet-
no, da je rektor sam predpisal pravila in slične zadeve. Kaj pa vendar ob vsem
tem počne Mohorjeva družba, ki je lastnica doma? Ker je nemogoče, da bi druž-
bin odbor upravljal dom ali pa da bi bil prizivni organ, kot stvari stoje, vidimo
rešitev tega vprašanja samo v ustanovitvi upravnega odbora, ki naj bi s polno-
močjem Mohorjeve družbe upravljal dom. V mislih imamo "Board of Governors"
kakor jih imajo anglosaške šole vseh stopenj in ki jih sestavljajo ugledni, interes-
no čim manj prizadeti in obenem razgledani državljani. Tega pri "Korotanu" hu-
do manjka, zato je tudi skoro prišlo do tragedije. Tak upravni odbor potem po-
stavlja in odstavlja rektorja, tak upravni odbor bdi nad tem, da je ustanovna li-
stina (ki jo pri "Korotanu" tudi pogrešamo) striktno izvajana, tak upravni odbor
določa pravila, tak upravni odbor sklepa pogodbe, tak upravni odbor razsoja v
sporih med rektorjem in študenti, itd, itd. In temu upravnemu odboru je rektor
tudi odgovoren. Da se razumemo: upravni odbor ni lastnik doma, je le zaupnik
lastnika in zaupnik javnosti, ki ima interes na tem, da ustanova služi pravemu
namenu in zadovoljuje tiste, za katere je bila postavljena. Nobenega dvoma ni
da je tak upravni odbor potreben tudi "Korotanu" za njegovo zdravo rast. Ne mi-
slimo tu zahajati v podrobnosti, toda mnenja smo, da bi morale biti gotove slo-
venske ustanove in organizacije povabljene, da v tak upravni odbor pošljejo svo-
je odposlance. Taka ustanova je gotovo profesorski zbor slovenske gimnazije v
Celovcu, je najbrž Narodni svet koroških Slovencev, Krščanska kulturna zveza,
verjetno tudi Zveza slovenskih organizacij, če naj bo "Korotan" za vse Slovence
in prav gotovo sama Družba sv. Mohorja, najbrž tudi zbor slovenskih duhovnikov
na Koroškem in slično. V takem upravnem odboru ni mesta niti za rektorja niti*

STRAH IMA VELIKE OČI

MIHAJLO MIHAJLOV je šel okoli 10. novembra v Sremsko Mitrovico odsedet enoletno zaporno kazen, potem ko je Vrhovno sodišče Hrvatske odbilo njegov priziv. Tito je iz Bosne dober teden pozneje napadel partijski Ventrálni komite, da premalo pazi na ideološke odklone v kulturi, in dva dni pozneje - 21. novembra so oblasti aretirale celotni uredniški odbor 'Slobodnog glasa', čeprav ta niti še izšel ni. (O tem poročamo pod "Mesecem" na 17. strani.)

Tako je režim pred svetom ponovno izpričal, da se po dvajsetih letih oblasti še vedno boji svobodne kritike, pa četudi ta ne bi prestopila socialističnega politično-družbenega okvira.

To spet in spet kaže, da se režim naslanja na silo, da bi se obdržal na oblasti. Kaže, da režim sam spet in spet krši ustavo in zakone, ki jih je sam sprejel in da so vse te svečane listine cunje. Spričo tega ni mogoče, da bi reforme in reorganizacije dosegle tisti cilj, proti kateremu da so bile usmerjene: za večjo zakonitost, večjo enakopravnost in večje spoštovanje državljanov.

Slovenski politiki v svobodnem svetu so za 29. oktober dobro zapisali:

"Politični jetniki so škoda, sramota in znamenje zaostalosti, če ne še globljih in odvratnejših notranjih bolezní vsake državne skupnosti. Ukinite to sramoto tisti, ki upravljate, prenehajte s političnimi procesi in preganjanjem, ki dokazuje le, da se bojite iskrene svobodne besede, demokratične tekme in svobodne družbe. V teh pa je rešitev!"

* za študente. In naloga takega upravnega odbora bi bila, da bi potem proučil študentovsko zahtevo po "samoupravljanju".

Čisto možno je, da študentje sami sploh ne vedo, kaj hočejo. Nas bore malo zanima, kaj hočejo. Toda imeti morajo priliko in možnost, da nekomu povedo svoje želje in da jih dotični z vsem razumevanjem in objektivnostjo prouči in se s študenti pogovori. Ne samo, da morajo študentje imeti to pravico, ampak morajo tudi sami čutiti, da jim je bila izkazana pravica. In ob vsem tem ne mislimo samo na študente kot klub ampak na vsakega posameznika kot stanovavca.

To pa nas in z nami slovensko javnost zelo zanima. Zanima nas, če bodo slovenski študentje na Dunaju zadovoljni, če bodo pridno študirali in če bodo nekega dne pripravljene voditi in služiti svojemu narodu.

Ali ni istega mnenja z nami tudi častiti pater Tomažič? Mar ni tudi v njegovem interesu, da na njem ne leži prehuda, da, izključna odgovornost in da je varneje, če se dalekovidno v naprej prepereči, da bi prihajalo do nevšečnih situacij, ko sam ne bi mogel kontrolirati položaja in bi odgovornost padla v glavni meri potem nanj. Mi nismo nikdar dvomili v čistost njegovih namenov. Njegove nesporne zasluge, žrtve (in teh ni malo!) in delo bo gotovo zapisano v analih slovenske zgodovine, saj si je z domom postavil spomenik, ki ga bodo morda pozne generacije spontano preimenovali v "Tomažičev študentski dom". Toda zdaj, ko je najhujše že za njim, je modro in odgovorno, pogledati bodočnosti v oči. Mi bi na njegovem mestu prosili lastnico doma, naj poskrbi, da bo "Korotan" dobil svoje governerje.

UREDNIŠTVO

REKTOR IN ŠTUDENTJE

Tajnik Kluba slovenskih študentov na Dunaju, g. Miško Kulnik, nam je poslal naslednjo izjavo vodstva istega kluba v zvezi s člankom našega posebnega dopisnika, objavljenem v našem listu dne 3. septembra 1966 - II. izdaja (328/XIX.)

"Za sodelovanje in slovensko skupnost na Dunaju in na Koroškem: po teh vrhovnih premisah je Klub slovenskih študentov na Dunaju usmerjal svoje notranje hotenje in svojo zunanjo dejavnost, zavedajoč se specifičnih potreb našega manjšinskega položaja. V novih, močnih, ter nadvse važnih realnostih v obliki začasnega slovenskega visokošolskega doma ter gradnji novega "Korotana" je prišlo do določenih različnih gledanj na študentovska, domovska ter obče manjšinska vprašanja in do konfliktov med Klubom slovenskih študentov na Dunaju ter predstavništvom študentovskega doma.

Sporna vprašanja so se obravnavala med obema partnerjema pismeno in v razgovorih v manjšem ali širšem študentovskem krogu. Problemi so bili znani tako študirajoči mladini na Dunaju kakor tudi ljudem na Koroškem in preko Koroške, ki se zanimajo za manjšinsko vprašanje. Ker tako ena kakor tudi druga inštitucija - slovenska študentovska organizacija na Dunaju in slovenski študentovski dom na Dunaju - sloni na načelih nadstrankarstva in po svojem bistvu hoče služiti istim manjšinskim ciljem, je bilo pričakovati, da se bo našla kljub stvarnim in osebnim razločkom močna podlaga za solidarnost in sodelovanje v zavesti resničnih manjšinskih potreb.

Je sicer značilnost dinamike takšnih sporov, da se širijo preko meja svojega prvotnega predmeta in potem tudi lahko uidejo kontroli prizadetih partnerjev, če se diference pravočasno ne rešijo. Zadnji člen te razširjajoče se sporne verige je bil prispevek dopisnika 'Klicu Triglava', ki ni nastal na klubsko pobudo. Noben prizadeti partner - ne vodstvo študentovskega doma "Korotan" ne klubski odbor - ni bil informiran o nameravanem prispevku. Zato Klub slovenskih študentov na Dunaju čuti potrebo, da prav v 'Klicu Triglava' pove v interesu slovenske manjšinske sloge svoje stališče istim bravcem.

To storimo danes tem rajše, ko cenjenim bravcem 'Klica Triglava' obenem lahko sporočimo, da je kljub vsem nerazveseljivim sporom prišlo do vzajemne rešitve odprtih vprašanj med Klubom slovenskih študentov na Dunaju in predstavništvom študentovskega doma "Korotan", preč. g. rektorjem, p. Ivanom Tomažičem; da je torej sklenjen sporazum, ki da upati, da se pretekli spori ne bodo po vrnili, temveč da je s tem dana močna podlaga za plodovito sodelovanje med študentovstvom in domom v pospeševanju istih velikih ciljev."

'KOROTAN' ODPRT!

Ob navzočnosti avstrijskega kanclerja dr. Klause in jugoslovanskega veleposlanika Prpića, številnih tujih in domačih gostov ter mnogih študentov je bil 15. novembra slovesno odprt slovenski visokošolski dom "Korotan" na Dunaju. Tega dne so bili kronani večletni naporu patra Ivana Tomažiča, pobudnika in prvega rektorja novega doma. O samem domu bomo poročali več prihodnjič.

Pravila, hišni red in pogodba

(Od našega posebnega dopisnika)

Ker so bila "Pravila za študentska društva, ki želijo imeti svoj sedež v visokošolskem domu Korotan na Dunaju" tu in tam omenjena izven konteksta, se mi zdi potrebno, objaviti jih v celoti, ker bo samo tako vsakdo mogel točno in objektivno soditi. Pravila sestavljata dva dela: v prvem je načelna izjava, v drugem delu pa je enajst členov, ki določajo podrobnosti.

"NAČELNA IZJAVA: Visokošolski dom 'Korotan' je slovenska narodna ustanova, last Družbe sv. Mohorja v Celovcu. Njen namen je pomoč slovenski visokošolski mladini, da vsak čim lažje doseže osebni poklic in postane vredni in po možnosti vodilni član narodne in državne skupnosti. Za doseg tega cilja si hoče 'Korotan' prizadevati, da doprinese svoj delež k vsestranski zrelosti mladega akademika, posebno kar se tiče njegovih duhovnih in značajnih lastnosti. Visokošolski dom 'Korotan' naj bo prijetno bivališče, študijski center, narodna vadnica in duševni življenjski prostor, v katerem je spoštovanje krščanskih načel prav tako samo po sebi umevno, kakor priznanje pravice vsakomur, da se drži lastnega političnega in svetovnonazorskega prepričanja. V tem duhu pričakuje 'Korotan' od svojih stanovavcev, da se vsi - ne glede na ideološke ali strankarske razlike - med seboj spoštujejo in se prizadevajo skupaj z vodstvom doma za doseg omenjenih ciljev."

Tej načelni izjavi sledijo nato členi pravil:

"1. Društvo se obveže, da bo izvajalo svojo dejavnost v skladu z omenjenim ciljem in namenom doma 'Korotan' in v zadevah, ki se na kak način nanašajo tudi na dom, sporazumno z rektorjem doma na podlagi medsebojnega zaupanja.

2. Društvo se obveže, da bo vzdrževalo prijateljske odnose z vsako drugo organizacijo, ki bi obstajala v domu.

3. Dom 'Korotan' da društvom na razpolago društvene prostore v 1. nadstropju za sestanke in kot pisarno in glavno dvorano za večje sestanke in prireditve s predhodnim dovoljenjem rektorja doma. Društvo, ki bi poleg tega hotelo imeti za svoje delovanje še kako drugo sobo, jo lahko dobi pod istimi pogoji kakor posameznik.

4. Sestanki v 1. nadstropju, katerim prisostvujejo tudi dekleta, morajo biti javljeni vodstvu doma: redni ob začetku semestra, izredni vsakokrat. Za druga društvena opravila v 1. nadstropju potrebujejo dekleta posebno dovoljenje.

5. Organizacija, ki vodi kak sestanek, je odgovorna za red in snago v dotičnem prostoru med in po sestanku in za potrebno tišino v nočnih urah do stanovavcev doma in sosednih hiš. Organizaciji, ki bi tega ne upoštevala, rektor doma lahko prepove za določen čas vsako prirejanje sestankov v domu. Enako tudi, če bi njeni sestanki nasprotovali namenom doma.

6. Govorniki za odprte sestanke v domu morajo biti določeni sporazumno z rektorjem doma, ker za take sestanke odgovarja dom. Za sestanke, ki so izključno za člane, je odgovoren odbor društva, ki jih prireja.

7. Društvu, katerega delovanje bi škodovalo ugledu ali interesom doma ali ki se ne bi hotelo držati teh pravil, rektor doma lahko odpove sedež v domu po enomesečnem roku.

8. Knjižnica v domu je last doma. Vsi časopisi in revije, ki so za skupno uporabo, prihajajo na ime doma. Za časnikarski referat lahko prejemajo društva

na lastno ime vsako publikacijo.

9. Vsaka publikacija, ki nosi na kakršenkoli način naslov doma, mora imeti predhodno odobritev rektorja doma.

10. Lepaki in objave smejo biti pritrjeni na oglasno desko le preko pooblaščenca, Vsako pribijanje ali lepljenje na zidove ali vrata je strogo prepovedano.

11. Tekom vsakega drugega tedna v mesecu prireja javni sestanek (razen upravičenih izjem) samo dom. Sestanki odborov se tudi v tem tednu dovoljeni, ven dar ne v času sestanka doma."

POSEBEN DODATEK

Zgoraj navedenim pravilom je bil nato 10. novembra 1966 priključen poseben "Dodatek k pravilom za študentska društva, ki velja za Klub slovenskih študentov na Dunaju", ki so ga podpisali za "Korotan" njegov rektor p. Ivan Tomažič, za Klub slovenskih študentov na Dunaju pa predsednik g. Lojze Popitsch in tajnik g. Miško Kulnik. Besedilo tega dodatka, (ki ima očitvidno zvezo z izjavo vodstva kluba, objavljeno drugje v tej številki 'Klica Triglava'; op. ur.) se glasi:

"Ad 3. Klub ima na razpolago društveno sobo ali glavno dvorano vsak petek razen drugega tedna v mesecu za sestanke in vsako soboto za pevske vaje. Za druge prireditve je potrebno posebno dovoljenje rektorja doma. Kot klubsko sobo sme uporabljati čitalnico v 5. nadstropju, kjer ima svoje omare, knjižnico in časopise. Vsi člani Kluba imajo dostop v klubsko sobo, samo dekleta potrebujejo za društvene opravke v tej sobi posebno dovoljenje rektorja doma.

Ad 6. Govorniki za odprte sestanke v smislu društvenega zakona, ki so v domu, morajo biti določeni sporazumno z rektorjem doma. Za vse druge sestanke ni potreben poseben dogovor.

Ad 8. Klub ima svojo knjižnico, s katero ne bo preprečeval razvoja knjižnice doma.

Ad 9. Vsaka klubska publikacija, ki nosi naslov doma, mora imeti pismeno odobritev rektorja doma, preden začne izhajati.

Ad 10. Klub ima svojo oglasno desko, kjer sme objavljati svoja sporočila.

Ad 11. Enkrat na mesec (in sicer v drugem tednu) prireja javni sestanek (razen upravičenih izjem) samo Dom. V vseh drugih petkih ima sestanke samo Klub (razen upravičenih izjem).

Ad 12. Klub ima svoj sedež v visokošolskem domu 'Korotan' na Dunaju s pravico naslova."

Pisma uredniku

"KOROTAN, KOROTAN..."

Gospod urednik! V septembrski številki ste objavili dopis vašega posebnega dopisnika v zvezi s "Korotanom" na Dunaju. To je bil oster napad na patra Ivana Tomažiča, ki deluje na Dunaju. Anonimni pisec mu je očital vse mogoče slabe lastnosti, posebej pa še diktatorske nagone in zahrbtnen namen, da škodi ali da si podredi Slovenski akademski klub na Dunaju.

Dejstvo, da avtor članka ni imel namena podpisati, me je začudilo. Naše kmetske matere so nas v svoji naivni preprostosti učile, da se pošten človek ne sme bati povedati resnice. Še bolj pa sem se začudil, ko sem prečital poziv uredništva lista, naj čitatelji pismeno protestirajo pri merodajnih faktorjih na Koroškem proti patru Tomažiču, predno se je le-temu dalo možnost obrambe proti napadom.

Ker ne poznam ne patra ne njegovih dunajskih "nasprotnikov", sem se obrnil za pojasnila na več ljudi, ki koroške razmere dobro poznajo. Zvedel sem sledeče:

1) Da stoji na Dunaju visokošolski dom "Korotan", je predvsem zasluga iz-

redne pridnosti, iznajdljivosti in podjetnosti patra Tomažiča. Medtem ko si ostali v tujini ustvarjamo lastna premoženja, pater Tomažič gara za odplačila dolgov, ki še vise nad "Korotanom". Slovenski študentje na Dunaju so predvsem po njegovi zaslugi prvič v zgodovini dobili lastno streho nad glavo.

2) Njegovi obrekovalci za ta dom niso storili nič ali bore malo.

Z ozirom na ti dve dejstvi se vprašujem: ali je res nedemokratsko in diktatorsko, če pater Tomažič nekoga, ki mu ponudi streho, povabi naj prizna njegovo avtoriteto in živi z njim v prijateljskih odnosih? Predvsem, če pomislimo, da gre za streho, za katero je pater osebno garal! Kdor je kdajkoli pomolil svoj nos v študentovski dom katerekoli dežele na svetu, ve, da so visokošolci vsepovsod dolžni spoštovati domska pravila in priznavati avtoriteto upravnikov.

Tako požrtvovalnih ljudi, kakršen je pater Tomažič, je v zamejstvu presneto malo. Bilo bi pošteno, če bi se mu tisti, ki so ga klevetali, dostojno opravičili.

MILAN ŽAGAR

G. urednik! Res sem presenečen nad razpravo o domu za slovenske študente na Dunaju. Ali se je ustavila ura v Avstriji pred 60 leti? Ali se slovenski akademiki tam res še ukvarjajo z ločitvijo duhov, pitjem in tarokiranjem, kot so se njihovi stari očetje v cesarskih časih? Lahko razumem, da današnji vzgojitelji niso nič manj pompozni in današnji študentje nič bolj resni, kot so bili v starih časih. Ali pa si niso mogli izmisliti kaj bolj modernega? Ali vzgojitelj še nikdar ni slišal, da si mora pridobiti dobro voljo tistih, katere naj vzgaja? Ali študentje še niso slišali za "beat" glasbo in blazne plese? Ali so mini krila omejena le na britanske otoke? Stavim, da bi marsikaterega študenta odvrnila od tarokiranja!

A. K.

G. urednik! Naj še tako neprijetno zveni za zavistna ušesa, res je pa le, da je č. g. pater Tomažič uresničil to, česar nihče med Slovenci ne bi zmožel. Doprinašal je hude žrtve samo za to, da bi omogočil slovenskim visokošolcem, raztresenim po Dunaju, zbiranje pod isto streho in jim preskrbel skupen dom. Za uresničenje svoje velike zamisli zasluži častiti gospod le hvaležnost in spoštovanje, ne pa napade kogarkoli, a še najmanj tistih, ki bodo od doma želi koristiti.

V. I.

G. urednik! Po prvem članku vašega dopisnika o domu na Dunaju se mi je p. Tomažič smilil, ker se mi je zdelo očitno, da se vročekrvni in nezreli študenti neupravičeno in nehvaležno zaganjajo vanj. Ob patrovem odgovoru, ki naj bi me utrdil v podpori tega dobrotnika visokošolcev, je v meni naraščalo nasprotno boleče spoznanje, da je imel vaš dopisnik po vsej verjetnosti bolj prav, kot je sam mislil, čeprav ni ubral prave poti k reševanju težkega vprašanja. Č. pater je v nezmernem odgovoru namreč potrdil grda sumničenja glede svojega globokega nerazumevanja bistva problema, katera so se mi v dopisnikovem poročilu zdela nesramna, čeprav so bila le slabo nakazana. Upati moremo le, da je bil odgovor prenagljen in nepremišljen, kakor so bili študenti svojeglavi, ter da bo prevladal trezen premislek in zrelo spoznanje, da se namen doma, ki naj služi slovenskim visokošolcem in jih vzgaja v narodnem duhu ter jim vceplja spoznanje skupne usode, pri čemer cepljenje po politično strankarski pripadnosti globoko škodi, ne sme izjaloviti v osebni nestrpnosti niti ne v mladostno pretiranem nasprotovanju reda, čigar spoštovanje je potrebno v vsaki družbi.

IVAN PRAZNIK

/ Pisci gornjih pisem bodo našli nekaj odgovorov na stavljena vprašanja v današnjem prvem uvodniku. Pozneje pa nameravamo obrazložiti organizacijo Klica Triglava, odnos uredništva do dopisnikov in obratno, da bo razčiščeno tudi to vprašanje. Kar zadeva anonimnost dopisnika, bomo zadevo načelno pojasnili tudi tedaj. Za danes pa lahko rečemo, da je gospod Žagar že sam odgovoril: tudi on ni navedel virov svojih informacij, in dobro razumemo, zakaj jih ni mogel. A kot rečeno, tudi o tej vsekakor kočljivi zadevi več v napovedanem članku. Ur./

'RIGHT OR WRONG'

"OBRAMBA PROTI PANSLAVIZMU"

Meseca oktobra 1918:

Bil je to mesec in leto, ko se je zrušila avstro-ogrška monarhija in je na njenem ozemlju nastalo več samostojnih nacionalnih držav. Nastala je tudi Jugoslavija.

Obmejni Slovenci na Štajerskem so si oddahnili, kajti preko noči je prenehal strašen pritisk pangermanskega kolo sa, ki je že vsa desetletja pred prvo svetovno vojno javno in brez sramu grozil s svojim "Drang nach Osten" in "Drang nach Süden" proti Trstu oziroma proti jadranskemu morju. Prvi "Drang" je posebno zadel Poljake in Čehe, drugi pa Slovence, v prvi vrsti štajerske in koroške.

Pogled na zemljevid je zadovoljil pangermanske imperialiste, kajti do Jadranskega morja je bil samo še en skok; vse ozemlje od Drave in Mure na severu doli do Trsta je bilo že posejano s številnimi nemškimi postojankami, katere so se množile od leta do leta in že obstoječe so se kakor madeži olja vedno bolj širile po slovenski zemlji. Oba ta "Dranga" nista bila samo avstrijska zadeva, bila je to zadeva celokupnega nemštva, tkzv. velikonemštva - "pangermanstva", ki je z znano in priznano organizacijsko doslednostjo in točnostjo zasledovalo te cilje in je doseglo zavida nja vredne uspehe.

V političnem oziru je bila avantgarda tega "Dranga" vsenemška stranka, ki je zahtevala združitev Avstrije z Nemčijo v Veliko Nemčijo, katere južni mejnik bi bil Trst, severni Hamburg, vzhodni pa nekje daleč na poljskem ozemlju. Časopisje te stranke je neprestano pisalo o panslavistični nevarnosti in je zato zahtevalo ustvaritev "obrambe" proti panslavizmu z velikonemško državo. Za doseg tega cilja je ta stranka, ki je imela v avstrijskem parlamentu veliko moč, odrekala posebno Slovincem vse pravice na narodnostnem polju, posebno kar se tiče šolstva, uradov, gospodarstva itd. Ves avstrijski državni aparat je bil vprežen v politiko raznarodovanja in uspehi niso izostali. Nemstvo se je širilo vedno bolj in je kot polip zavzemalo kraj za krajem.

Toda Velikonemce raznarodovalna protislovanska politika avstrijske monarhije ni zadovoljila. Vse je šlo prepočasno. Zato je posegla vmes privatna iniciativa, ki je uradni pritisk postoterala in začela resno ogrožati obstoj slovenskega naroda, posebno na Koroškem in Štajerskem. Na čelu teh privatnih organizacij so stale velikonemške organizacije "Ostmark" za prodiranje na vzhod in organizaciji "Südmark" in "Schulverein" za prodiranje na jug. Te organizacije so imele na razpolago ogromna denarna sredstva. "Südmark" je v prvi vrsti nakupovala slovenska posestva in zidala nemške domove. Na od Slovencev pokupljena posestva so bili naseljeni Nemci iz Rajha in sicer izključno protestantske družine s številnimi otroci, to se pravi kar 6-10 otrok na družino. Protestantske zato, da se ne bi spoprijateljile z domačimi slovenskimi katoliškimi družinami. V kraju, kjer se je naselilo nekaj takih protestantskih družin, je "Schulverein" sezidal takoj nemško šolo; prišel je tudi protestantski pastor in kmalu je stala tudi protestantska cerkev.

V Št. Ilju v Slovenskih goricah, ki je bil zadnje slovensko oporišče na severni meji, so bile že cele doline naseljene z nemškimi protestantskimi družinami. Župnik Vračko, imenovan "Leonida severne slovenske meje", je nekega dne nesel v tako dolino zadnjo popotnico poslednjemu še tam živečemu Slovencu, ki je umiral. Storil je to po stari navadi, običajni v Slovenskih goricah, da ga je spremljal cerkvenik ali kak ministrant z zvončkom ali s svetilko. Pa je potožil župnik Vračko, češ, v celi dolini ni pokleknila nobena ženica več, ko sem nesel Najsvetejše, niti je kak moški snel klobuk z glave - tujec sem bil na slovenski zemlji... Pač pa je poročal o tem nemški list v Gradcu, da je v nemško dolino prišel izzivat "der windische Pfaffe"... To je bil način kolonizacije, ki je predvsem Poljakom tekoma zadnjih sto let pred prvo svetovno vojno odvzel ogromno ozemlja, katero so dobili po drugi svetovni vojni le deloma povrnjeno. Slovenci pa po zaslugi komunistov niso dobili niti slovenskega ozemlja na Koroškem in Primorskem, kaj šele ponemčenega...

GOSPODARSKI IN KULTURNI PRITISK

Organizaciji "Südmark" in "Schulverein" sta dajali kapital nemškim trgovcem in obrtnikom, da so se naselili na slovenskem ozemlju. Slovenski starši, ki so izjavili, da bodo svoje otroke vpisali kot Nemce, so dobili za otroke študentske stipendije, da so se ti lahko šolali na srednjih šolah in potem šli na univerze zopet s študentsko stipendijo teh društev. Na ta način je bilo ustvarjeno na stotine renegatov, ki so se vrnili z univerz kot 100% Nemci, čeprav so njihovi starši bili Sloven-

ci. Ni treba poudarjati, da so ta društva dala denar zmeraj in povsod, kjer je bilo to v interesu nemštva. Denar je ne prestano dotekal iz Nemčije. Proti tej ogromni sili nemškega osvojevalnega kapitala so Slovenci mogli postaviti le svoje skromne sile, s tugo v srcih so morali ugotoviti, da je nemškemu milijonu stal nasproti borni slovenski krajcar, pod geslom Ciril-Metodove družbe - "Mal' položi dar - domu na oltar!"

Na Spodnjem Štajerskem ni bilo nobene slovenske srednje šole. V Celju in Mariboru so bile le slovenske paralele na nižji gimnaziji, v katerih je bil pouk le deloma slovenski. Ker je bilo za nemške gimnazije premalo nemških dijakov, so postavili v Mariboru, Celju in Ptujju nemške dijaške domove, v katerih so stanovali nemški dijaki iz cele Avstrije s podporami nemških društev.

Važen faktor germaniziranja je bila železnica, ki je poznala samo nemški uradni jezik, imela na postajah samo nemške napise itd. Na stotine nemških železničarjev je službovalo v slovenskih krajih. Poleg mest Maribor-Marburg, Celje-Cilli, Ptuj-Pettau, Slovenjgradec-Windischgraz, Slov. Bistrica-Windischfeistritz, Ormož-Friedau, Konjice-Gonobitz, Brežice-Rann in Rogatec-Rohitsch, ki so bila v nemških rokah, je bila tudi večina trgov v nemških rokah. To so bili: Marenberg-Marenberg, Spod. Dravograd-Unterdrauburg, Velenje-Wöllan, Vojnik-Hohenegg, Ljutomer-Luttenberg, Rogaška Slatina-Rohitsch Sauerbrunn, Gornjigrad-Oberburg, Šmarje pri Jelšah-St. Marein am Erlachstein, Zalec-Sachsenfeld, Kozje-Drachenburg in še mogoče kateri kraj, ki je imel označbo trg. V nemških rokah sta bili tudi važni železniški križišči Zidani most-Steinbrück (Horuck bis Steinbruck - geslo na nemških shodih) in Pragersko-Pragerhof, kjer je nemška industrija dominirala kraj.

Vsa mesta in trgi ter kraji v nemških rokah so bili trdne postojanke nemštva za njegovo učinkovito širjenje na slovensko podeželje. Vsako leto je društvo "Südmark" pokupilo na desetine slovenskih posestev. Največ pa so pokupili nemški zasebniki, ki so dobili od "Südmarke" posojilo z nalogo, da si kupijo posestvo na slovenskem podeželju. Vsako leto je tako več sto slovenskih posestev prešlo v nemške roke.

Vsa industrija, trgovina in obrt je bila v nemških rokah. Slovenski trgovci in obrtniki so bili izjema.

Štajerska deželna vlada je imela na Spodnjem Štajerskem velika posestva, ki so bila sedež nemške ekspanzije.

Važen raznarodovalni faktor so bili nemški socialisti. Obstojal je tihi dogovor, da je Štajerska domena nemških socialistov in še le na Kranjskem se smejo organizirati tudi slovenski socialisti. Socialistični volivci na Spodnjem Štajerskem so bili po ogromni večini slovenski delavci, vendar pa ni socialistična stranka nikdar na kakem shodu preko svojih predstavnikov spregovorila eno slovensko besedo, niti niso njihovi časopisi objavili enega slovenskega članka. Iz tega se da sklepati, da so socialisti smatrali Spodnjo Štajersko že za nemško ozemlje. Istega naziranja je bil Hitler, ki je meseca aprila 1941, ko je stal ob porušenem dravskem mostu v Mariboru, dal okoli njega zbranemu spremstvu kategoričen ukaz: Napravite mi to deželo zopet nemško. (Machen sie mir das Land wieder deutsch.)

Nadaljni faktor germaniziranja je bila avstrijska vojska. Na Spodnjem Štajerskem so bile številne vojaške garnizi je. V Ptujju pionirji, v Mariboru pionirji, pešadija, Landwehr-domobranci, artilerija, dragonci, huzarji, poleg številnih vojaških preskrbovalnih ustanov. V Mariboru je bila tudi vojaška kadetnica - častniška šola v impozantnem posloju sredi velikanskega parka. V Celju je bil pešadijski polk. Mnogostevilni oficirski zbor je bil nemški, oziroma nemško govoreči.

Vsi okrajni glavarji - Bezirkshauptmanni so bili Nemci, po večini nemški aristokrati, kot je bilo tudi uradništvo po večini nemško. Nemški so bili vsi sodni predstojniki, vsi davčni predstojniki itd. Spodnja Štajerska, posebno Maribor, je bil eldorado za nemške upokojence. Posebno mnogo je ostalo upokojenih oficirjev v Mariboru in tudi iz drugih avstrijskih krajev so prišli v Maribor upokojenci, da se tu stalno naselijo. Mesto je bilo zelo privlačno, poceni se je živelo in mesto je nudilo tudi v kulturnem in družabnem oziru vse, česar si je nemški človek zaželel.

"GIFTNA KROTA"

Višek raznarodovanja je dosegel ptujski nemški list "Štajerc", ki je bil pisan v slabem slovenskem jeziku in ki je po metodah - ki so posebno domača danes pri komunistih, t. j. potom koristnih budal - širil in utrjeval nemštvo. Ti soče slovenskih kmetov je čitalo ta list, mnogi so ga dobili zastonj in propaganda tega lista je imela velik uspeh v številnih kmečkih občinah, kjer so zmagali pri občinskih volitvah nemčurski kandidati, to se pravi, kandidati takozvane štajercijanske stranke, čeravno v dorični vasi niti eden kmet ni znal nemški. "Štajerc" je strašno napadal slovensko razumnštvo, v prvi vrsti duhovnike, odvetnike in učitelje. Glavni urednik je bil odpadli slovenski duhovnik Linhart, ki je ves svoj bes izbruhal nad svojimi bivšimi duhovnimi sobratmi. "Giftna krota" je ljudstvo imenovalo ta časopis v njemu lastnem žargonu. Ko je bila v teku borba za majsko deklaracijo, je štajercijanska stranka organizirala

proavstrijsko akcijo in je pruijski župan - pek Ornig (Slovenec iz Haloz) - vodil na Dunaj delegacijo več sto slovenskih kmetov, oblečenih v štajerske "gvandle", da so cesarju osebno povedali, da ne marajo majske deklaracije niti kake Jugoslavije.

Takim razmeram odgovarjajoče je avstrijska oblast pazila na to, da tudi na škofiji v Mariboru niso sedeli škofje Slomškovega kova, marveč taki po milosti cesarja; zato škof dr. Napotnik, bivši dvorni kaplan, in njegov predhodnik Dr. Stepischinig, oba sicer zelo pobožna moža, nista bila nikaka ovira ponemčevanju in zmiraj bolj predrznemu nemško-pruskemu protestantskemu duhu, katerega je širilo nemško meščanstvo. Dr. Napotnik je med 1. svetovno vojno pisal knjige v nemškem jeziku; življenjepis avstrijske cesarice Elizabete, katere spovednik je bil in katero je umoril italijanski anarhist Luccheni. Iz tega se da sklepati, kakšne brige so ga trle za štajerske Slovence tako težkih časih.

Med tem ko je nemška industrija, trgovina in obrt naseljevala nemške delavce na slovenskem ozemlju, je slovenski delavec moral s trebihom za kruhom po svetu. Preko 100.000 slovenskih Spodnještajercev se je tekom časa preselilo v Porurje in druge zapadneevropske kraje. Preko 100.000 se je preselilo na Zg. Štajersko v tamošnje rudnike in v druge avstrijske kraje. Slovensko delavstvo v Porurju se je vsaj deloma organiziralo v slovenskih verskih organizacijah, slovenskemu delavcu na Zgor. Štajerskem pa je bilo to prepovedano in ni imel nikdar slovenskega dušebrižništva. Usodo teh preseljencev v Nemčiji dokazujejo slovenska imena Hitlerjevih generalov Ježovnik in Brauhich, oba iz Spod. Štajerske, v Avstriji pa tisoča in tisoča slovenska imena v vseh krajih Zgornje Štajerske, posebno v glavnem mestu Gradec, kjer je bil pred Hitlerjem socialistični župan pek Muhič, doma od Sv. Urbana pri Pruju, ki kot pekovski pomočnik še ni znal niti besede nemški. Še ni preteklo mnogo let, ko smo brali, da je Muhič imel v Gradcu na znanstveni akademiji predavanje - o nemški kulturi.

Ozemlje od severne meje do Maribora, vzdolž železnice, to je 25 km, je bilo že po večini v nemških rokah. Občine Št. Ilj, Cerknica in Pesnica so imele že večino nemških volivcev. V Št. Ilju je bil do konca 1. svetovne vojne še slovenski župan, ki je bil sploh prvi slovenski župan v Št. Ilju, ki pa ne bi bil več izvoljen, ker je bila občina že polna nemških naseljencev. Ker pa med vojsko ni bilo volitev, je ostal še slovenski župan, ki je bil potem izvoljen tudi pod Jugoslavijo. Je bil to znani rodoljub Franjo Thaler, rodom Gorenjec, ki je podedoval v Št. Ilju posestvo po svojem stricu. Z župnikom Vračkom sta dolga leta vodila obupen boj proti nemškemu navalu, ki je hotel dobiti sklenjeno nemško ozemlje najprej ob železnici do Maribora.

ČE POP REČE - BO ŽE DRŽALO

Težak položaj spodnještajerskih Slovencev bi še lahko bolje osvetlili, toda v emigraciji manjka številnih zgovornih podatkov.

V tem vzdušju je prišel oktober 1918 - mesec osvobojenja.

Narodni svet v Mariboru je imenoval generala Maistra za vojaškega poveljnika severne meje. Okoli njega je bilo zbrano veliko število navdušenih mladih rezervnih oficirjev in le malo vojakov. Bil je zaenkrat general - brez vojske. Iz Nemčije pa so prihajali srbski vojni ujetniki. Pa sta župan Vračko in župan Thaler v Št. Ilju prišla na originalno idejo. Na meji so čakali slovenski oficirji na srbske vojne ujetnike. Te so vodili proti Št. Ilju mimo farne cerkve, na katero sta župnik Vračko in župan Thaler obesila veliko srbsko zastavo. Srbski vojaki so zagledali srbsko zastavo in župnik Vračko je hitel začudenim Srbom pojasnjevati, ki kar niso mogli verjeti, da je tu že - Srbija. Pa so menili srbski vojaki - če reče to pop, potem bo že držalo. In je prišlo do ganljivih scen, ko so vojaki poklekli na tla in poljubili zemljo. Ko se jim je reklo, da hoče "Švaba" vzeti to zemljo, je bilo prvo, da so zahtevali puške, da jo branijo. Nič lažje kot to. Orožja je bilo na kupe takrat v slovenskih krajih, katerega so odvrgle umikajoče se avstrijske čete.

Samo dva dni in že je prva srbska četa marširala z godbo po Mariboru. Spremljali smo in opazovali učinek. Okoli na stanovanj so se na široko odpirala in na stotine radovednih glav se je nagibalo ven. Iz nemških trgovin je vse teklo na ulico in Nemci niso mogli verjeti svojim očem, da so tu že Srbi - namreč oni od Soluna. Kot da bi polil ščurke s kropom so se razleteli, začeli vezati cule, prodajati hiše in posestva. Nadaljne srbske čete so dnevno sledile.

Župnik Vračko pa je šel od vasi do vasi in pozival ljudstvo, da mora k vojakom, se odzvati mobilizaciji generala Maistra, češ glejte, srbski vojaki, ki že štiri leta niso videli doma, so ostali pri nas, da branijo našo mejo. A vi ste s fronte hiteli vsi za zapeček in čakate, da vam drugi rešujejo domovino. Dvignite se in primite za orožje tu di vi. General Maister vas kliče, pohitite v vojašnice! Taki in slični pozivi niso ostali brez uspeha. Tudi slovenski človek je zgrabil za orožje, bataljon za bataljonom je ustvaril vojsko, s katero je potem razpolagal gen. Maister,

ko je razorožil več tisoč mož nemških čet v Mariboru in da je lahko nastopil energično proti številnim tujcem na slovenski zemlji in izdal razglas "do mraka tega in tega dne morajo zapustiti slovensko ozemlje vsi tisti, ki niso bili na njem rojeni...". 'Do mraka' je bilo nekoliko nejasno za Nemce, posebno ker so bili razglašeni tudi ukrepi, ki bi prizadeli one, ki ne bi ubogali... 'do mraka'. Tako je bilo bolje iti že pri belem dnevu, da ne bi bilo prepira 'ob mraku'... Tako so se dolge kolone začele pomikati proti severu, peš, s kolesi, z vozovi, z železnico, avtomobili - nazaj v kraje, odkoder so prišli kot predstavniki in izvrševalci raznarodovalnega sistema. Šele tedaj si je lahko slovenski človek oddahnil in začel neovirano urejevati svoj novi državni dom.

POL STOLETJA - RIGHT OR WRONG

Leta 1968 bo Jugoslavija stara že 50 let! - Če bi namesto nje še bila stara avstrijska oblast, ali celo nacistična oblast, kaj mislite, kako bi danes izgledala Spodnja Štajerska?

Ne delajmo si iluzij, narodnostno stanje na Spodnjem Štajerskem po petdesetih letih bi bilo - Carantania docet - slično temu, kakor ga imamo danes na Koroškem. Le komaj da slišite tu pa tam še slovensko govorico. Slovenska manjšina na Spodnjem Štajerskem bi bila obupen boj, da ne izgine popolnoma.

Zato pa pribijem, bilo je tik pred dvanajsto uro, da je prišla Jugoslavija in na mah ustavila proces našega dokončnega uničenja. Jugoslaviji bomo dali zato priznanje zmeraj in povsod in se držali tistega angleškega reka, ki pravi:

Right or wrong - that is my country!

Right or wrong - neglede na to, da se tega reka baje poslužuje koristno budalo Kocbek, ki še danes nadaljuje s svojo raboto in polaga v toplo katoliško gnezdo komunistična kukavičja jajca.

Right or wrong - navzlic temu, da Ruda Jurčec v Buenos Airesu na ves "Glas" kliče na pomoč, češ, da je right or wrong "poln strupa za slovenstvo", da Jugoslavije "kopljejo grob Slovincem" in da "gredo Slovenci po dveh tirih neke koeksistence - v smrt": ("Glas" 12.8.1965.)

Leta 1918 je bilo v Mariboru čez 2.000 Slovencev, a preko 30.000 je bilo Nemcev. Po skoraj petdesetih letih Jugoslavije je v Mariboru že okoli 100.000 Slovencev in nobenega Nemca, tudi na ostalem ozemlju bivše Spodnje Štajerske ne in to je edino ozemlje Jugoslavije, kjer ni nobene narodne manjšine.

Na obzorju že vidimo obrise tretje Jugoslavije.

Da zares, režim, ki vlada začasno tam in ki se ne more in noče znebiti marksistično-leninističnega oklepa, koplje grob - toda sebi in ne Jugoslaviji in tudi ne njenim narodom, še manj pa Jugoslavija koplje grob kateremu svojih narodov!

Kdor ne loči totalitarnega režima od naroda in države, ne more pojmiti globljega pomena angleškega reka: Right or wrong.

Dr. V.

(Nadaljevanje kulturne rubrike -)

ti ljudje pišejo svoje doktorske disertacije. Zdaj ni nobenega dvoma več, da jih ne pišejo v slovenščini. Zvonimir Šeparović je postal doktor pravnih znanosti z disertacijo "Krivično-pravna zaščita sigurnosti saobračaja". Sodim, da je disertacijo tudi branil v srbohrvaščini. Moje skromno mnenje je, da bi morala biti samo slovenščina občevalni jezik na ljubljanski univerzi. Prepričan sem, da Slovenci v Beogradu polagajo izpite v srbohrvaščini in ne slovenščini.

Bilo je očitno, da bo protest Zveze študentov ljubljanske univerze, češ da šolanje in študij postajata privilegij mladine iz družin z visokimi dohodki in da se je na ljubljansko univerzo vpisalo letos 44.4% mladine iz petih ljubljanskih občin (glej moje poročilo v nov.štev.KT), izzval gotove komentarje. Ljubljanski časopisi poudarjajo, da poleg oseb z visokimi dohodki žive v Ljubljani tudi delavci in da imajo mestni otroci zaradi majhne razlike v družinskih režijskih stroških boljše razmere za študij. Mladina na podeželju nima takšnih možnosti študija in stroški bivanja od doma so visoki. Komentarji so bi-

li posebno vznemirjeni zaradi zelo nizkega števila brucev iz Pomurja: le 5.3% novincev na ljubljanski univerzi prihaja iz tega dela Slovenije. Od povprečnega števila prebivalcev, ki so bili letos stari 18 do 19 let, se jih je vpisalo na univerzo z območja litijske, kamniške in ljubljanskih občin 4.27%, iz Pomurje pa le 0.57%. Tudi Dolenjska je slabo zastopana: 0.83%. Kar zadeva števila štipendistov, pa pravijo komentatorji, da je maja meseca letos dobivalo štipendije 30% študentov ljubljanske univerze in 26% študentov višjih šol v Mariboru. - Po čem je sedanji položaj boljši od predvojnega?! SPECTATOR

KULTURA IN OMIKA

Izšla je angleška izdaja Dedijerove knjige o sarajevskem atentatu "The Road to Sarajevo". Založnik: Simon and Schuster. Angleški zgodovinar A. J. P. Taylor je o njej napisal recenzijo v "The New York Review".

Dedijer je eden od štirih profesorjev, ki so z beograjsko založbo PROSVETA sklenili pogodbo o pisanju zgodovine Jugoslavije. Dedijer bo obdelal obdobje od 1903 do 1948. Rokopis naj bi bil pripravljen za tisk do začetka leta 1968. Kolikor lahko sodim po imenih sta od ostalih treh avtorjev dva Srba in en Bosanec. Kaj bodo o tej zgodovini Jugoslavije rekli Makedonci, Hrvati in Slovenci še ni znano. Stvar utegne biti dokaj komplicirana, ker je založba že sklenila načelni sporazum z ameriško založbo McGraw Hill za objavo zgodovine v angleščini, začela pa je tudi pogajanja za prevode v druge jezike.

Dedijer ni bil v preteklem mesecu zelo aktiven samo kot zgodovinar. Na straneh DELA je imel peresni dvoboj z Josipom Vidmarjem. Vidmarju ni namreč ugajal način, na katerega ga je Dedijer meni nič tebi nič in tudi brez posvetovanja z njim proglasil za kandidata za člana projektiranega jugoslovanskega odbora v pomoč Russellovemu sodišču v Parizu (glej moje poročilo v okt. št. KT), in se je o tem nedvoumno izjavil v svoji rubriki "Iz dnevnika" v DELU. Vidmarju bi bilo bolj prav, ako bi jugoslovansko stališče o vojni v Vietnamu tolmačile "naše množične organizacije" - ki zastopajo "našo uradno politiko" - kot pa posamezniki "ki niso vodilni politiki", medtem ko je Russell na koncu koncev le - angleški lord. Lordom pa ni bil Vidmar nikdar posebno naklonjen.

Omemba pariškega sodišča grofa Russella me je spomnila na bombastičen uvodnik o Vietnamu izpod peresa kulturnega novinarja DELA Bogdana Pogačnika, ki je na en ali drugi način že velikokrat užival gostoljubnost ZDA. Potem ko je Amerikancem prebral levite o vojaških operacijah v Vietnamu, je vzkliknil: "Želimo biti vredni Lincolna ter zato vsi protestiramo in obtožujemo." Že več kot 20 let leže v slovenskih tleh kosti 12.000 pomorjenih Slovencev vojakov in nevojakov, ki so jih 1945 vrnil "zavezniki", a od Pogačnika nisem čul ne protesta ne obtožbe. Naj zato opusti svetohlinsko omenjanje Lincolna in Jeffersona in naj začne pometati pred lastnimi vrati.

SPOPAD Z DRUŽBENO PROBLEMATIKO

15. oktobra je bilo v Mariboru posvetovanje slovenskih slavistov o položaju slovenskega knjižnega jezika in upora bi slovenščine v javnem življenju. Naslednjega dne pa je bil v Ljutomeru redni občni zbor Slavističnega društva Slovenije, ki je sprejel sklepe o problemih povezanih s slovenščino. O tem je poročal referent prof. Janko Čar. Zaradi pomanjkanja prostora bom nakazal vsebino obeh v najbolj skopih obrisih.

Slavistično društvo je sklenilo prelomiti s tradicionalnim zapiranjem v zgolj strokovne okvire in usmeriti svoje delovanje v širšo družbeno problematiko. Postavilo je osem zahtev, od katerih sta najvažnejši dve:

1. Ustavna določila glede enakopravnosti slovenskega jezika v okviru jugoslovanske skupnosti ne morejo biti več samo deklarativna, ampak se morajo uresničiti v praksi.

2. Na ozemlju Slovenije je treba poleg drugih določil uveljaviti 2. odstavek 74. člena ustave SR Slovenije (ki zahteva, da se poslovanje vseh državnih organov ter delovnih in drugih samoupravnih organizacij, ki izvršujejo družbene službe na območju Slovenije, vodi v slovenskem jeziku - op. S.).

Referat prof. Čara izzvenil v precejšnji meri kot kritika pouka slovenščine na šolah vseh stopenj. Na osnovnih šolah v Mariboru manjka strokovno usposobljenih moči za pouk materinega jezika. Na neki šoli so celo nastavili študenta, ki je na učiteljski - ali pedagoški akademiji, kot sedaj pravijo tem šolam - že štirikrat padel iz tega predmeta.

V strokovnih šolah baje predavatelji strokovnih predmetov slabo obvladajo slovenščino. Prof. Čar dobesedno trdi, da na kvaliteto in uspešnost pouka materineščine na teh šolah tudi vpliva mešanost; ponekod je precej dijakov iz sosednjih republik, po nekaterih šolah pa imajo cele razrede "srbohrvatske".

Zanimiv podatek v referatu je, da je pred dvema letoma bilo v carinski službi v Sloveniji samo 25% Slovencev, danes pa jih je nekaj nad 50%. To je posledica sklepa, da bodo vsi, ki se ne bodo naučili slovenščine, premeščeni. Prav bi bilo, če bi za take ljudi organizirali tečaje iz slovenščine in izpite. Splošno mnenje je, da bi morali vsi uslužbenci v javnih službah, če niso Slovenci, opraviti tečaj in izpit iz slovenščine.

Največ kritike na carino leti zaradi srbohrvatskih obrazcev. Oblasti se izgovarjajo, da jih je iz tehničnih razlogov nemogoče izdajati v več jezikih. Praksa iz večnacionalnih držav, npr. Švice, pa demantira ta izgovor.

Posvetovanje slavistov je dobilo svoj epilog v pismu DELU čitatelja iz Maribora, ki pravi, da so morda oni sami krivi za slabo slovenščino. Slovenci pogrešamo bolj obsežno, metodično in pregledno slovnico, ki bi obdelala slovnico gradivo z več primeri. Taka slovnica, trdi čitatelj, bi bolj služila laikom, ker bi se v njej laže znašli.

K temu naj dodam še to: ko sem v preteklosti od časa do časa bral poročila in videl slike o promocijah novih doktorjev znanosti na ljubljanski univerzi, sem se ob neslovenskih imenih često zamislil, češ, v kakšnih jezikih pa / Zaključek na 14. strani /

/Klic Triglava je bil že zaključen in dobršen del že tiskan, ko smo 3. 12. zjutraj prejeli spodnje pismo. Da bi v celoti zadovoljili tudi onim, ki se z nami niso strinjali, kar zadeva objavo poročila o "Korotanu" septembra meseca, smo uničili prvotno postavljeno 16. stran in jo nadomestili s pričujočim pismom. To je edini razlog, da se ta stran sedaj tipografsko ne sklada z ostalim listom. Ur./

G. urednik! 'Klic Triglava' se je vedno odlikoval po treznosti, po dostojnosti, kot tudi po intelektualni višini večine svojih člankov. Dejstvo, da se je znal obdržati iznad raznih osebnih polemik, mu je gotovo pridobilo simpatije mnogih čitateljev v tujini in tudi doma.

Toliko večje je bilo moje začudenje, ko sem prečital vaš članek o študentskem domu na Dunaju. Začudenje je postalo razočaranje, ko sem dobil v roke izredno izdajo KT s ponatisom tega istega članka.

V dolgih letih obstoja, KT ni našel dovolj važnih političnih in zgodovinskih dogodkov, ki bi upravičili izredno izdajo. Ali je zares mogoče, da je resen list, kot je to KT, smatral potrebno izdati posebno številko za nek neokusen napad anonimnega pisca na graditelja slovenskega študentskega doma na Dunaju patra Ivana Tomažiča?

Vi ste sicer objavili odgovor patra Tomažiča, kar vam je v čast, ali to ni za dosti. Ako ste že smatrali potrebno natisniti izredno številko za napad na p. Tomažiča, potem je vaša časnikarska dolžnost bila, da tudi odgovor p. Tomažiča izdate v isti obliki in ga razpošljete istim osebam.

V zvezi z absurdno akcijo proti p. Tomažiču, bi jaz rad dobil odgovore na sledeča vprašanja:

1. Koliko poznate vi Slovencev v tujini, ki so v poslednjih sto letih naredili nekaj podobnega, kot je to naredil p. Tomažič z izgradnjo študentskega doma na Dunaju?

2. Pater Tomažič je posvetil vse svoje osebne prejemke za izgradnjo tega doma in se je tudi osebno zelo zadolžil, kot sem informiran. Poznate vi še kakšnega Slovence, ki je to naredil? Koliko so prispevali z izgradnjo doma tisti, ki ga danes napadajo? (Vaši čitatelji bodo sigurno cenili te podatke, katere ne dvomim, da vi posedujete.)

3. Ako obstojajo gotovi problemi med p. Tomažičem in stanovalci doma, ako lahko sploh verjamem piscu, ki si ne upa podpisati svojega članka, ali vi res smatrate, da je najboljša rešitev v tem, da se na precej nelojalen način napade človeka, brez katerega bi ta dom sploh ne obstojal? (Kot študent sem stanoval po domovih v Strasbourgu, v Ženevi in na Univerzitetnem naselju v Parizu; lahko vam zagotovim, da trenja vedno obstojajo.)

Ljudem, ki napadajo patra Tomažiča, bi pa predlagal sledeče: "Gospodje, namesto da izgubljate vaš čas in sile s sterilno polemiko, postanite raje konstruktivni; zberite denarna sredstva, poplačajte vsaj delno stroške, ki jih je imel p. Tomažič z izgradnjo doma, prevzemite nase vsaj del njegovih osebnih dolgov in obvez! S tem ne boste koristili samo koroškemu študentom temveč Korošcem v celoti in tudi ostalim Slovincem."

Ali se vam ta akcija ne zdi bolj razsodna?

MARIJAN STRUNA (Pariz)

21. novembra so po nalogu okrožnega javnega tožilstva za mesto Beograd in zaradi "osnovanega suma, da so izvršili kazniva dejanja združevanja proti ljudstvu in državi, in ker so vršili sovražno propagando" pripravili Leonida Sejka, arhitekta iz Beograda; Predraga Ristića, arhitekta iz Beograda; Ivina Danijela, asistenta zagrebske univerze; Marijana Batinića, uslužbenca iz Zagreba; in dr. Franja Zenka, asistenta zagrebske univerze. Proti njim in proti Jovanu Baroviću, arhitektu iz Beograda, ki pa nista bila priprta, se je začela preiskava. Vsi so pripadali skupini zaprtega asistenta Mihajla Mihajlova, ki je hotel z njimi začeti izdajati neodvisni časopis.

KOLIKO ČASA BO TITOVA "ISKRENOST" ŠE VARALA LJUDI ?

Tito se je od 17. do 20. novembra sprehajal po Bosni od Sarajeva do Bijeljine in je ob tej priliki povedal par svojih o gospodarstvu in o preurejanju Zveze komunistov. V Sarajevu je 17. novembra dejal, da so se Bosanci dokaj spremenili, odkar jih je zadnjič videl; iz vlaka je videl, da so bili tokrat vedrih obrazov. Veliki uspehi v socialistični izgradnji jamčijo, da bodo v prihodnje še krepkeje napredovali. Za srečnejšo prihodnost je potrebna enotnost jugoslovan skih narodov, enotnost misli in akcije.

V tovarni Energoinvesta blizu Sarajeva je istega dne dopoldne poudaril, "da je treba gospodarsko reformo izvajati dosledno in vztrajno, ne glede na to, da bodo nekatere panoge začasno prizadete." Prihodnje leto bo, kot se zdi, naj težje, a bati se ni treba, ker "bomo to premagali". Čeprav bo nekaterim kolektivom trda predla, bomo morali spoznati, da "glede nagrajevanja v nobenem primeru ne more biti uravnilovke". Če se jim slabo godi, so delno krive tudi lastne napake, kajti "gradili smo veliko 'političnih' tovarn", kljub svarilom, da je nevarno. "Vidite, in to se zdi maščuje... To bo velik nauk za vse naše socialistično gospodarstvo." Tito je bil "precej zadovoljen" z uspehom gospodarske reforme. Posrečilo se je že nekoliko učvrstiti vrednost dinarja. "Prizadevajte si, da ga napravimo konvertibilnega, ne pa da zmanjšamo njegovo vrednost." Konvertibilnost bo namreč pomenila, da stoji jugoslovansko gospodarstvo na trdnih nogah. "To moramo doseči." Tito je opozoril "na zelo negativen pojav", da se v zadnjem času investicije spet povečujejo, kljub vsem zahtevam, naj se zmanjšajo. Zavzel se je za modernizacijo, rekonstrukcijo, in regracijo in specializacijo ter je dejal, da mu je težko, kadar sliši, da se vedno govori o novih investicijah. Mnogi se z besedami sicer odpovedujejo ambicioznim investicijskim načrtom, "v praksi pa nadaljujejo po starem". Temu je treba napraviti konec, ker taki načrti zahtevajo nove emisije denarja in preprečujejo izvajanje gospodarske reforme.

Istega dne je zvečer na sprejemu v Sarajevu natančneje povedal, kam pes taco moli. "Samí lahko berete v časopisih: Zgradimo zdaj hitro železnico, zgradimo avtomobilsko cesto, zgradimo kaj vem kaj, neke ogromne knjižnice in tako dalje." (Železnica je najbrže tista med Beogradom in Barom, katero po malem kopljejo že dolgih 14 let in se zanj zavzemajo Srbi in Črnogorci; avtomobilska cesta je najbrže tista med Zagrebom in Karlovcem, ki naj bi bila prva dvopasovna v Jugoslaviji; knjižnica pa je Narodna biblioteka Srbije, ogromno poslopje za tri milijone knjig, katero so začeli zidati 20. oktobra). Tito je pribil, da take reči zdaj niso najbolj potrebne. Direktor Narodne banke mu je potožil, da silovito pritiskajo nanj, naj dovoli nove emisije denarja. Zadnji čas je, da prekrizajo meče in rečejo: Kar je dovolj, je dovolj. Tito je priznal: "Morda nimam vedno prav," toda kljub pomanjkljivostim morajo vsi delati za uspeh reforme. Govoreč o prosveti je Tito rekel, da o ponovni razdelitvi nacionalnega dohodka v prid prosvete ni mogoče misliti v najtežji fazi gospodarske reforme. Najboljša pot je preureditev znotraj proračuna. Treba je tudi pre-misliti, kaj je pripeljalo do sedanjega stanja v prosveti, ker slabe plače učiteljev niso edino vprašanje. Nekaj časa so tekmovali, kdo bo imel več fakultet, medtem ko se je večalo število nepismenih. V podjetjih je še vedno čutiti konzervativni odpor do zaposlevanja strokovnjakov z visokošolsko izobrazbo. Da strokovnjakom ne bi bilo treba odhajati v tujino, bi bilo treba vedeti, koliko raznih vrst strokovnjakov je treba šolati. "Vedno sem govoril, da moramo posvetiti prosveti več pozornosti in v tem smislu bodo šla naša nadaljna prizadevanja," je izjavil Tito in dejal, da še dve, tri leta učitelji ne bodo mogli dobiti boljših plač. Ni pa pokazal s prstom na ZKJ, ki je v Jugoslaviji že 20 let "vodil na sila" in ki zato tudi edina more nositi odgovornost za nezrelost režimske politike in kolosalne napake. Priznavanje napak in zgrešenost politike, planiranja, investiranja itd. v preteklosti - a obenem še vedno ostati na oblasti - je mogoče samo zato, ker se "vodilna sila" poslužuje politične policije in vojske - in "zakonov" - proti sleherni opoziciji.

"VAŠA NAPAKA - KER NISTE PREJ PROTESTIRALI"

V Banovićih, mestu, ki je zrastle pred 20 leti ob rudniku lignita, so se naslednjega dne Titu pritoževali zaradi tega, kar se prodaja premoga, ker se gospodarstvo in gospodinjstva preusmerjajo na tekoča goriva. Tito je menil, da je napak graditi električne centrale na mazut, dokler je dovolj premoga. Priznal je napako, da so prvenstveno gradili vodne elektrarne, niso pa mislili na gradnjo elektraren na premog, ki bi zagotovile delo premogovnikom. "To je naša napaka. Je pa tudi vaša, ker niste prej protestirali," je pristavil Tito. Povedali so mu, da je bila zahteva po graditvi elektrarne Tuzla 4 nedavno zavržena. Tito je sklenil, da bo svoj obisk v teh krajih podaljšal za en dan.

V Tuzli so se 19. novembra v pogovoru s Titom takoj razvneli. Pritožili so se mu, da je energetska trga razbit na področja, ki se čedalje bolj zapirajo. V rudniku Kreka cenijo, da bodo morali odpustiti 700 rudarjev od 9.000 zaposlenih, v Sisku pa grade elektrarno, ki bo kurila uvoženo nafto. "Dejstvo je, da je bila naša zahteva za zgraditev četrte elektrarne na zadnjem natečaju Jugoslovanske investicijske banke zavrnjena, njo pa moramo zgraditi," je rekel direktor tuzlanske termoelektrarne Miletić. "Koga morate zgraditi, banko?" ga je ugriznil Tito. "Če bo treba, bomo zgradili tudi banko, tovariš predsednik!" se je odrezal Miletić, misleč na nove zakone o bankah, po katerih naj bi podjetja imela odločilen vpliv na banke, v katere vlagajo denar. Tito je izjavil, da je po pogovorih v Tuzli še večji optimist, a je priznal, da so težave s premogom največje. "Vsi smo nekoliko krivi; ko smo planirali, bi bili morali gledati malo naprej s širšo perspektivo." Upoštevati bi bili morali, da se industrija modernizira in da bo premog potisnjen v ozadje. Tito je poudaril, da bi bilo treba storiti vse, da bi presežek rudarjev zaposlili v drugih dejavnostih in da bi "na najbolj human način" uredili vprašanja tistih, ki začasno ostanejo brez dela.

KATERI UDBAŠ PA NIMA MASLA NA GLAVI ?

Govoreč 20. novembra v Bijeljini je Tito dejal, da je šlo na brionskem plenumu "za veliko večje stvari, kot so mikrofoni. Prisluškovanje je bilo samo ena od anomalij, in sicer postranska, ki so se začele pojavljati v naši družbi. Pred očmi smo imeli predvsem pojave, ki bi lahko prizadevale naši skupnosti veliko škode in onemogočile uresničitev gospodarske reforme," kot npr. ovire v razvoju samoupravljanja in socialistične demokracije ter široko vlaganje v objekte, ki zdaj niso nujno potrebni.

Tito je rekel, da ga "hudo tare, ker se je začela kampanja proti naši organizaciji državne varnosti, začeli pa so jo prav tisti ljudje, ki so kakor pravijo, imeli maslo na glavi. Ne moremo se strinjati s tem. To počno zato, da bi odvrnili pozornost od sebe." Ljudje v UDV so komunisti. "Med vojno in po njej smo pošiljali v to službo najboljše komuniste. Mar naj se zdaj pokorijo za peščico, ki si je ustvarila napačen sistem, ali tiste posameznike, ki so počenjali kazniva dejanja in zlorabljali svoj položaj? Narobe je, da zdaj v te ljudi iz varnostne službe mečejo polena in kamenje, in sicer pogosto tudi tisti, ki imajo najmanj pravice to početi in ki so bili med vojno sovražniki tega družbenega sistema. Toda naša skupnost je šla preko vsega tega in je omogočila, da so vsi občani v naši družbi enakopravni. Čas opravi svoje. Toda vidite, nekateri spet dvigajo glave, in to je tisto, kar hudo teži srce človeku." Varnostna služba je bila še kako potrebna med vojno in po njej. "Potrebna nam je tudi danes. Zato sem odločno proti temu, da bi izvajali kakršnokoli diskriminacijo nasproti njim kot občanom." A taka diskriminacija obstoja, ker Tito dobiva od prizadetih privatna pisma, v katerih se Udbaši pritožujejo, kako ponekod postopajo z njimi.

Tito je povedal "nekaj besed o reorganizaciji našega centralnega komiteja" in Zveze komunistov sploh. "Tudi to je sestavni del naše družbene reforme," se je hahljal Tito. Potrebna je bila, ker so se ljudje pritoževali, komunisti pa niso vedeli, kaj naj delajo. "Razmahnila se je čaršijska stihija, razmahnili so se razni sovražni elementi, ki so si prilaščali pravico, da kritizirajo vse in vsakogar, da pripovedujejo, kakšna da bodi Zveza komunistov in nje na vodstva." Na brionskem plenumu so govorili o odmiranju države, ne pa o odmiranju partije, "ker bi bilo to prezgodaj". Odmiranje države je daljši proces, "odmiranje ZK pa ne prihaja v poštev, kakor tudi ne slabitev njene vloge. To kar govore nekateri naši prijatelji v vzhodnih državah, da hočemo napraviti iz partije zgolj navadnega prosvetitelja, ne drži." Za reorganizacijo so se odločili, ker je ZK v idejno-političnem pogledu premalo držala stvari v svojih rokah. "Naš centralni komite se je premalo ukvarjal z različnimi odkloni v literaturi, filozofiji in na drugih področjih... Ni bilo dovolj prizadevanja, da bi... postavili na pravo mesto to, kar so delali nekateri, ne ravno veliki prijatelji te naše socialistične skupnosti. Zdaj hočemo ZK postaviti na ta ke temelje, da bo kolikor mogoče učinkovita, da bo pojasnjevala stvari in ne bo dopuščala deformacij, ki jih je bilo veliko... Dolžnost komunistov je, da usmerjajo naš socialistični razvoj, da uravnavajo našo skupnost v potrebno smer, k tistemu, za kar smo se borili," je rekel Tito.

Državni sekretariat za narodno obrambo je odločil, da bo v nadalje okoli 20% več rekrutov-obveznikov služilo vojaški rok na področju svoje armijske oblasti oz. svoje republike. Kjer bo najbolj potrebno, bo zboljšana "kvalifikacijska struktura" enot, sistem popolnjevanja vojske bo prirejen narodni obrambi in zveze med vojsko in ljudstvom se bodo poglobile. Vendar vojaki, ki bodo služili svoj vojaški rok v svoji republiki, ne smejo služiti v enotah vojske na območju njihove domače občine.

Vida Tomšič je izjavila na seji glavnega odbora Socia

listične zveze Slovenije v Ljubljani 17. novembra, da je bila z brionskim plenumom in z vsemi naslednjimi seja mi republiških in zveznega CK "razbita lupina formalne enotnosti Zveze komunistov in na dan je prišla vsa nakaženost in zagrizenost sil, ki so v strahu pred človekom čvale socializem z metodami strahu".

Na prvem jugoslovanskem prvenstvu VIS-ov (vokalno instrumentalnih skupin) je zmagala koprška skupina petih fantov, edina slovenska skupina med 18 skupinami v finalu. Njeno ime: Kameleoni. IVAN STANIČ